

NOTES SOBRE EL MONESTIR DE SANT PERE DE RODES (1362-1410)

La silueta del monestir de Sant Pere de Rodes, enclavat en un paratge d'una gran bellesa, a l'interior de la península del cap de Creus i al cim d'una de les muntanyes de la serra de Verdera, és familiar a molts catalans; ho és molt menys, en canvi, per no dir gens, la seva història. Les restes monumentals de Sant Pere de Rodes indiquen prou bé que fou un monestir important, un dels més antics de la nostra terra, però la dispersió o pèrdua del seu arxiu i l'escassetat dels documents conservats impedeixen de fer-ne una història tan detallada com mereixeria; per això ens sembla útil donar a conèixer i comentar alguns documents de la segona meitat del segle XIV i començament del XV que hem trobat als registres de la cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i en el fons de pergamins de Sant Pere de Rodes del mateix arxiu. Alguns ens proporcionen notícies sobre abats i monjos del monestir, mentre que d'altres fan referència a les repercussions que la guerra de Pere el Cerimoniós contra el comte d'Empúries tingué al monestir i a les seves possessions de l'Alt Empordà.

ELS ABATS

Segons Villanueva, els abats que regiren el monestir durant els anys que ens hem posat com a límit foren Arnau, elegit el 1357, Bertran Delantar, elegit el 1370 i mort el 1409, i Bernat Estruch (1410-1413).¹ Monsalvatge n'hi intercalà un altre, Pere, que hauria estat abat entre 1369 i 1372.² Nosaltres, a la vista dels documents que aportem, creiem que cal desdoblbar l'abadiat de Bertran en dos, ja que a Sant Pere de Rodes se succeïren dos abats anomenats Bertran, el primer dels quals morí el 1379. El segon d'aquests Bertran fou Bertran Delantar, probablement occità, que, malgrat que el 1391 fou nomenat bisbe pel papa Climent VII, sembla que continuà regint l'abadia fins al 1409, any en el qual el succeí Bernat Estruç (i no Estruch, com transcriví Villanueva).

Fra Arnau. — La primera notícia que hem trobat referent a l'abat Arnau és del 1362. Sembla que abans del mes de juny de 1362 l'abat havia promès pagar al rei, no sabem per quina causa, però potser com a subvenció per a la guerra contra Castella, 100 lliures. L'abat no es decidia a fer efectiva aquesta quantitat, malgrat que el rei li havia escrit personalment diverses vegades reclamant-la. Pel juny n'havia pagades només 25 a un porter reial anomenat Guillem Doix, però en devia encara 75, suma que el rei reclamà, tot demanant-li que no les pagués a ningú més que a aquest perquè les hi havia avançades, cosa que indica que el monarca les necessitava molt.³

Aquesta petita qüestió financera no degué pas enterbolir les bones relacions entre el monarca i l'abat. Sabem que el 1366 l'abat intervenia com a àrbitre, juntament amb l'abat de Vilabertran i el primogènit, l'infant Joan, en el plet que en-

1. J. VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*, XV, Madrid 1851, pàg. 51.

2. F. MONSALVATGE Y FOSSAS, *Los monasterios de la diócesis gerundense*, Olot 1904, pàgs. 41-44. Cf. també A. PAPERLL, *Sant Pere de Roda*, Figueres 1930, pàgs. 73-75.

3. ACA, C, reg. 1074, fol. 153^r (1362, juny, 28).

frontava el monarca amb el bisbe de Girona a causa de l'escrivania d'aquesta ciutat, plet que arribà a estar molt enverinat perquè el rei considerava que el bisbe usurpava les seves regalies en nomenar notaris eclesiàstics, que actuaven en perjudici dels notaris reials.⁴ Pere el Cerimoniós defensà aferrissadament la seva posició i sembla que el bisbe féu el mateix per la seva banda, fins a tal punt que, invocant una constitució aprovada en un dels concilis de Tarragona, pronuncià sentència de vet o excomunió contra diversos oficials reials, entre els quals hi havia el vice-tresorer del rei, Jaspert de Campllonc, a qui pertanyia, precisament, l'escrivania de Girona per concessió reial. Malgrat que el rei i els seus oficials tenien consciència clara de la injustícia d'aquesta revenja espiritual, motivada per causes ben temporals, la situació no deixava d'ésser molesta per als afectats, especialment per a Jaspert de Campllonc, que havia d'emprendre un viatge a Alexandria per afers de la Corona i es mostrava preocupat pel risc que suposava per a la seva ànima emprendre un viatge marítim, carregat de perills, separat com estava de la comunió de l'Església. Fou per aquest motiu que el rei intercedí prop de l'arquebisbe de Tarragona perquè absolgués el seu vice-tresorer.⁵

Potser pels bons serveis que l'abat de Sant Pere de Rodes li degué prestar en l'arbitratge que acabem de comentar, el rei confirmà el 1368 el guiatge que el seu avi Jaume II havia concedit a l'abat, a la comunitat, als béns i als vassalls del

4. Sobre derivacions posteriors d'aquesta qüestió, cf. J. M. PONS GURI, *El testamento parroquial gerundense en el siglo XIV*, «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses», 16 (1963), pàgs. 192-193; M. T. FERRER I MALLOL, *Notariat laic contra notariat eclesiàstic. Un episodi de la pugna entre ambdós a Girona (1347-1380)*, «Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos», V (1977) (*Miscelánea en honor de Josep Maria Madurell i Marimon*), pàgs. 19-34, i J. M. PONS GURI, *El conflicte de la Notaria de Girona*, «Annals de l'Institut d'Estudis Gironins», XXV-1 (1979-1980) (= Homenatge a Lluís Batlle i Prats), pàgs. 167-236.

5. ACA, C, reg. 1077, fol. 107^r.

monestir el 1293. En aquell temps el guiatge estava motivat, probablement, per les dissensions que havien sorgit entre el monestir i el comte d'Empúries; no sabem si el 1368 hi havia alguna qüestió pendent amb el comte o amb algun altre noble que obligués el monestir a buscar la protecció reial.⁶ El manament d'observar aquest guiatge, adreçat als oficials de la Corona, deia que havia estat demanat per l'abat i indicava als oficials que haurien de defensar el monestir, si fos atacat, mitjançant la convocació del sometent i l'aplicació del procés de pau i treva contra els culpables, que haurien d'indemnitzar els danys que causessin a l'abadia.⁷ El document cita encara com a abat del monestir fra Arnau, però aquest no degué viure gaire més, ja que tots els autors coincideixen a situar la fi del seu abadiat el 1369.

Fra Pere. — Segons Monsalvatge i Papell, el seu successor hauria estat fra Pere, que hauria regit el monestir entre el 1369 i el 1372. Sabem ben poca cosa d'aquest Pere, però devia ésser un personatge notable. El 1370 era a la cort pontifícia d'Avinyó, on ajudava l'ambaixador reial Ramon de Peguera en alguna de les qüestions que hi havia de resoldre per encàrrec del rei, una de les quals era el projecte del papa de venir a les terres que regia el rei Pere per instal·lar-se al lloc que aquest li cediria. El 26 d'octubre, en una carta a Ramon de Peguera, el rei recomanava a aquest que fes present el seu agraïment a l'abat de Sant Pere de Rodes pel seu ajut, al qual, afegia, escrivia també directament. No hem trobat aquesta carta i la de Ramon de Peguera no indica el nom de l'abat, de manera que no podem confirmar si aquest abat era realment fra Pere.⁸

L'única notícia que hem trobat que l'anomeni pel seu propi nom és una de les que recopilà un monjo del segle XVI o XVII, segurament amb motiu dels plets entre el monestir i els dar-

6. Apèndix, doc. 1.

7. Apèndix, doc. 2.

8. ACA, C, reg. 1227, fol. 117' (1370, octubre, 26).

ners comtes d'Empúries, en un volumet de registes de documents dels segles XIII-XVI, que es conserva actualment a la secció de Monacals d'Hisenda de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Segons aquest volumet, el 17 de febrer de 1372 Pere «Balla» de Sant Llorenç de la Muga, com a procurador de l'abat Pere, presentà un manament a Ramon de Castellbisbal perquè, com a hereu de Berenguer de Llançà, reconegués a l'abat el feu que el difunt tenia per ell i pagués foriscapi per la transmissió dels seus drets a Llançà, especialment 2/3 del delme i la batllia.⁹

Fra Bertran. — De fra Bertran, que és el successor de fra Pere, en tenim poques notícies. Pel maig de 1374 subscriuí un establiment emfitèutic a favor de Bernat Roca de Vila-sacra¹⁰ i, pel setembre del mateix any, els habitants de la muntanya de Sant Pere de Rodes reconegueren a l'abat i al monestir que en temps de guerra s'hi havien de recollir per defensar-lo.¹¹

El 26 de desembre de 1377 consta que signà una procuració a favor de dos monjos del monestir per vendre i alienar a lous i rendes del monestir a fi de comprar la jurisdicció que Ramon de Castellbisbal tenia a Llançà, com a hereu de Berenguer de Llançà.¹²

No tenim ja més notícies seves. Consta que el 1379 l'abadia de Sant Pere de Rodes era vacant per mort de l'abat i suposem que l'abat mort era fra Bertran. Aquest any, en efecte, la reina Sibilla sollicità al papa que concedís l'abadia de Sant Pere de Rodes a fra Francesc Batet, batxiller en decrets i cambrer del monestir de Sant Esteve de Banyoles, i demanà també al cardenal d'Aragó, Pere de Luna, que usés la seva

9. ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 996, fols. 14'-15'.

10. ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núm. 128. Cf. la regesta a F. SEVILLANO COLOM, *Archivo de la Corona de Aragón. Inventario de pergaminos de monasterios gerundenses*, I, Madrid 1953, pàg. 201.

11. F. MONSALVATGE, *Los monasterios*, pàg. 43, i del mateix autor, *Colección Diplomática del condado de Besalú*, Olot 1901, II, pàg. 511.

12. ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 996, fol. 1'-2'.

influència perquè el papa li ho concedís.¹³ Pocs dies més tard també Pere el Cerimoniós féu una petició idèntica a favor de Francesc Batet, que, afegia, era parent de la reina.¹⁴ No ens consta que aquesta petició, que no sabem a quin dels dos papes que dividien la cristiandat havia estat adreçada, fos escoltada, perquè quan tenim constància del nom de l'abat, el 1386, s'anomena fra Bertran.

Fra Bertran Delantar. — Suposem que aquest segon fra Bertran devia ésser occità i que era el mateix fra Bertran Delantar que regia encara el monestir el 1406.

Hi ha diferents indicis per a creure que era occità: reproduïm una carta seva, datada a Llançà el primer de novembre de 1381 i adreçada al seu procurador a Catalunya, anomenat Pere Ardoí de Fustinhac; fa estrany en primer lloc que l'abat de Sant Pere de Rodes tingui un procurador «in partibus Cathalonie diocesis supradicta» (la «diocesis Gironensis»), ja que un natural del país hauria dit simplement procurador a la diòcesi de Girona, llevat que residís fora del país, cas que no era el present; en segon lloc el nom del procurador sembla occità.¹⁵

Sabem, d'altra banda, que el 1391 l'abat de Sant Pere de Rodes, aquest fra Bertran, fou nomenat bisbe de la diòcesi «Coharensem».¹⁶ Per estrany que sembli, no hem pogut aclarir quina diòcesi era aquesta. No és la forma llatina correcta de cap diòcesi de les recollides a la *Hierarchia Catholica Medii Aevi* de C. Eubel; l'única cosa segura és que no és cap diòcesi catalana ni aragonesa. Podria tractar-se d'una llatinització matussera de Caors (la forma correcta és Caturcensis o Ca-

13. ACA, C, reg. 1588, fol. 36' (1379, març, 28). Cit. per A. Bòscolo, *La reina Sibilla de Fortià*, Barcelona 1971, pàg. 85.

14. Apèndix, doc. 3

15. Apèndix, doc. 4. Cal advertir que aquest document porta al dors una nota curiosa: «Nichil balet quia non est autenticus», nota que suposem que es refereix al fet que no és vàlid des del punt de vista jurídic perquè no és autèntic per un notari ni té tampoc la signatura de l'abat.

16. Apèndix, docs. 10 i 11.

durcensis), però la veritat és que a la llista de bisbes de Caors figura un Bertran, bé que en època massa reculada (1324-1366), i no n'hi ha cap el 1391.¹⁷ El fet és que el 1391 l'abat de Sant Pere de Rodes era absent de la seva abadia i pel març d'aquest any signava una procuració en el lloc de Pexiora, prop de Castelnaudary, actual departament d'Aude, que pertanyia a la diòcesi de Saint-Papoul, que era una abadia benedictina elevada a catedral el 1317.¹⁸ És possible que fra Bertran fos d'aquesta zona.

Hi ha encara un altre indici per a creure que fra Bertran no era català i és que el 1405 el rei l'exclougué de la disposició per la qual segregava els béns dels eclesiàstics que no fessin residència en el lloc on posseïen un càrrec o benefici (disposició que anava adreçada contra els eclesiàstics estrangers que posseïen beneficis a terres catalanes o aragoneses i no hi residien), ja que l'abat Bertran, amb l'autorització reial, tornava al seu lloc d'origen per viure-hi: «ad partes suas nativas regreditur moraturus».¹⁹ La veritat és que, si s'absentà, ho féu després del maig del 1406 o bé fou per poc temps, perquè consta que el 19 d'aquest mes era al castell de Vila-sacra, possessió del monestir, on un porter del rei li lliurà una carta, en presència del seu nebot Joan Delantar, cavaller, i altres escuders i familiars seus.²⁰

El cognom Delantar, d'altra banda, no sembla pas català ni ens és conegut de res, cosa que seria ben estranya si fos

17. C. EUBEL, *Hierarchia Catholica Medii Aevi*, Münster 1913, págs. 177-178.

18. La procuració és citada en un document de l'1 de febrer de 1393 amb motiu de l'actuació d'un dels procuradors: ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núm. 154. La procuració es diu feta a «Podio Siurano» de la diòcesi de «Sancti Pauli», segons l'abbé SABBATHÈS, *Dictionnaire Topographique de la France comprenant les noms de lieu anciens et modernes. Aude*, París 1912, Podio Siurano és Pexiora, comú de Castelnaudari, senesçalia de Lauragais. Cf. també al mateix diccionari informació sobre Saint Papoul.

19. Apèndix, doc. 12.

20. ACA, C, reg. 2318, fol. 79^r (1406, maig, 17 i maig, 24).

el cognom d'una família de la petita noblesa catalana (el nebot era cavaller). El cognom ja era conegut, malgrat que els documents no solen indicar mai el cognom dels abats, perquè havia estat indicat per tots els autors d'estudis sobre la nostra abadia, que l'havien pres, segurament, del cronista de Sant Pere de Rodes, Pujades, que pogué utilitzar encara l'arxiu del monestir. Nosaltres hem trobat confirmació del cognom en el document que hem comentat abans, en el qual apareix el nebot de l'abat, Joan Delantar.

L'abat hagué d'afrontar una època difícil al monestir. La guerra de Pere el Cerimoniós contra el comte d'Empúries (1384-1386) assolà l'Empordà i comprometé el monestir, ja que alguns dels frares que hi tenien càrrecs importants sembla que estaven de la banda del comte d'Empúries; un d'ells, fra Bernat Estruç, paborde de Fortià, que després succeiria l'abat Bertran a l'abadia, era canceller del comte Joan²¹ i ja el 1382, després de les primeres dissidències del rei amb el comte, el monarca adreçà als governadors de Catalunya i dels comtats de Rosselló i Cerdanya una ordre de captura contra Bernat Estruç, que cita només com a paborde de Fortià. El rei deixà a la mà del vescomte Dalmau de Rocabertí la decisió d'usar o no aquesta ordre en el moment que li semblés oportú, però és evident que fra Bernat Estruç no era persona grata a la cort i era considerat sens dubte persona perillosa, ja que l'ordre recomanava als oficials reials que no se'ls escapés i els amenaçava amb pena de mort i confiscació de béns si eren negligents en el seu compliment.²²

Quan el comte es revoltà ja declaradament el 1384 contra Pere el Cerimoniós i aquest emprengué una campanya militar contra el vassall rebel, que era a més el seu gendre, les possessions del monestir de Sant Pere de Rodes, situades en gran

21. Consta com un dels càrrecs que havia ostentat en l'epitafi per a la seva làpida mortuòria que inclogué en el seu testament, testament vist per Pujades: cf. F. MONSALVATGE, *Los monasterios*, pàgs. 43-44.

22. Appendix, doc. 5.

part dins els límits del comtat, quedaren plenament afectades per la guerra.²³

En uns primers moments degueren declarar-se totes pel comte, d'acord amb el mateix monestir, però després, atès el tomb desfavorable que prenien les coses, tant el cambrer com el cellerer del monestir, pactaren amb les tropes reials.

El cambrer del monestir, fra Guillem Solanes, que era tancat a Castelló d'Empúries, obtingué un guiatge reial el 4 de maig de 1385 per sortir de la vila amb els seus acompanyants i béns en el termini d'un mes, guiatge que Pere el Cerimoniós manà respectar al seu cunyat Bernat de Fortià, capità general de les tropes reials a l'Empordà.²⁴

Per la seva banda, també el cellerer del monestir havia pactat amb les tropes del monarca, concretament amb el vescomte de Rocabertí. Però l'acord no fou respectat per Bernat de Senesterra, que atacà el lloc de Cortal, possessió del monestir. Davant el perill que hom considerés trencats aquells pactes, el vescomte demanà la intervenció del rei, el qual, efectivament, li prometé, en una carta del 8 de maig de 1385, que els danys causats per Bernat de Senesterra serien indemnitzats i escriví en aquest sentit al noble citat, amonstant-lo i manant-li que retornés els béns presos. En la seva carta al vescomte, el rei l'informava a més que havia manat a un capità gascò que actuava al servei del rei a l'Alt Empordà, Andi Seguí, que deslliurés els homes de Llançà que tenia presos i que els lliurés a un porter reial que li enviava amb aquest fi. L'acció d'Andi Seguí també trencava, per un altre punt, un dels acords pactats pel vescomte, que havia concedit el guiatge a la població en virtut, segurament, del pacte amb el cellerer del monestir, dignitat a la qual pertanyia precisament la jurisdicció de la vila, pacte pel qual la vila s'havia

23. J. ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, ed. preparada per A. CANELLAS LÓPEZ, IV, Saragossa 1973, pàgs. 693-696 (X.XXXV), i S. SOBREQÜÉS, *Els barons de Catalunya*, Barcelona 1957, pàgs. 146-147.

24. Apèndix, doc. 7.

sotmès al rei.²⁵ El monarca manà, doncs, el 9 de maig al mateix Andi Seguí que lliurés els llançanencs al seu porter Pere Prats i el 16 del mateix mes tornà a insistir perquè complís el manament i deslliurés no solament els vuit o deu llançanencs sinó també els homes de Garriguella que tenia presos igualment, amonestant-lo, a més, perquè, segons havia sabut, feia morir de fam tant els citats llançanencs com els homes de Garriguella, als quals no donava menjar, cosa «inhumana e fort cruel», deia el rei.²⁶

El pacte conclòs amb el cellerer devia comprendre també la submissió del monestir mateix, al qual el vescomte hagué de prometre ballesters que el defensessin contra una possible escamesa dels homes del comte d'Empúries. Per aquest motiu, el monarca, a més d'ocupar-se de corregir els abusos fets pels seus capitans a l'Alt Empordà, que vulneraven aquell acord, hagué de preocupar-se de buscar diners per a pagar 25 ballesters que havien de constituir la guarnició de l'abadia.²⁷

Pel que fa a Llançà, hi fou posat un capità, Arnau de Canadal, que s'ocupà de la defensa del lloc. També el rei li hagué de cridar l'atenció perquè pel juny no respectà el guiatge concedit a la muller de Pere Resta, del castell de Carmencó, a la qual prengué vestits, matalassos, 22 florins i altres coses que portava quan sortia del lloc per anar a establir-se a Llançà o a Elna, prenent que el guiatge que portava valia només per a les persones, i pel juliol retenia unes bótes de vi d'homes de Colera i de Sant Martí de Vallmala, que les havien guardades a Llançà abans de sotmetre's al rei, bótes que el monarca volia que els fossin retornades perquè aquelles

25. Apèndix, doc. 8. Cf. també la carta del rei a Bernat de Senesterra: ACA, C, reg. 1107, fols. 86-87.

26. ACA, C, reg. 1107, fol. 86 (1385, maig, 9) i reg. 1288, fol. 102 i Apèndix, doc. 9.

27. Apèndix, doc. 8.

poblacions s'havien sotmès abans que Llançà i, per tant, llurs béns no podien ésser confiscats.²⁸

Cap dels documents que acabem de comentar no fa menció de l'abat de Sant Pere de Rodes. Els tractes de submissió del monestir i de les localitats pròximes, els féu el cellerer, mentre que el cambrer, ja ho hem vist, era tancat a Castelló, d'on volia sortir pel maig. Suposem que l'abat degué estar durant aquest temps o bé a Castelló o bé en alguna altra possessió del monestir, potser Vila-sacra, que devia continuar més temps al costat del comte. Potser fou per aquesta causa que, pel desembre, l'administrador pel rei del comtat d'Empúries (o de la part que s'havia sotmès al rei) confiscà a Vila-sacra 100 mitgeres de blat, pensant que eren de l'abat, bé que després hagué de retornar-les perquè resultà que eren destinades al cellerer per a la provisió del monestir.²⁹

El monestir i bona part de les seves possessions quedaren sota la jurisdicció del rei mentre no es resolía el plet amb el comte d'Empúries, plet que no se solucionà fins al 1387, regnant ja Joan I. Pel març de 1386 el rei havia demanat una contribució de florí i mig per foc als homes del monestir residents dins els límits del comtat d'Empúries, però el 29 de març anul·là aquesta petició, potser perquè s'informà que, per concessions d'immunitats precedents, no hi tenia dret i manà als seus oficials que no fessin cap execució contra els béns del monestir i dels seus vassalls per aquesta causa.³⁰

Poc després, el 27 d'abril, el mateix monarca manava, en canvi, fer execució en els béns tant de l'abat com de Ponç

28. ACA, C, reg. 1288, fol. 129^v (1385, juny, 12), fols. 166^v-167^r (1385, juliol, 4) i fols. 174^v-175^r (1385, juliol, 10). Vallmala és actualment un lloc completament deshabitat del terme de Llançà; només hi queden les runes de l'església de Sant Martí. J. BADIA I HOMS, *L'arquitectura medieval de l'Empordà*, II-A. *Alt Empordà (Agullana-Peralada)*, Diputació Provincial de Girona, 1978, pàgs. 222-223.

29. Cf. la protesta de la reina al procurador general del comtat d'Empúries: reg. 1590, fols. 88^r-89^r (1385, desembre, 3).

30. ACA, C, reg. 848, fols. 112^v-113^r (1386, març, 29).

Comte, infermer de Sant Pere de Rodes, pel valor de 420 florins d'or, més despeses, interessos etc., però l'execució sembla que estava destinada a satisfer un deute particular, que Ponç Comte havia contret en nom propi i de l'abat, envers un oficial de la tresoreria reial, Felip de Ferrera.³¹

És l'única notícia, bé que indirecta i que no pressuposa pas la presència de l'abat al monestir o a les seves possessions, de fra Bertran en aquests anys difícils. En realitat, no en tenim notícies directes fins al gener de 1392, quan el rei Joan I i la reina Violant, assabentats de la seva promoció al bisbat «Coharensen», al qual ja ens hem referit, proposaren llurs candidats a l'abadia de Sant Pere de Rodes, que ells creien vacant. El 5 de gener, Joan I demanà l'abadia per a fra Guillem Agraz, abat de Sant Quirze de Colera, monestir veí i benedictí com el de Sant Pere, i recomanà el seu candidat als cardenals de València, de Sant Marçal i de Viviers, així com al procurador reial a la cúria papal;³² però la carta, dataada el 5 de gener, no arribà a ésser expedida perquè el rei canvià de parer i el 14 de gener proposà una altra combinació: l'abadia de Sant Pere de Rodes per a fra Jaume, abat del monestir de Gerri, i la de Gerri per a Antoni Sa-Garriga, abat de Sant Serni.³³ Mentrestant, el 8 de gener, la reina Violant havia proposat una altra candidatura diferent de les dues del seu marit. És un cas sorprenent de divergència, perquè les súpliques de la reina al papa solien ésser la repetició de les del seu marit. El candidat de la reina era fra Bernat de Pontons, prior de Cervià,³⁴ un monjo que Pere el Cerimoniós i la reina Sibilla ja havien intentat afavorir durant el regnat anterior, com veurem més endavant. Però, pel que sembla, o bé la informació dels reis no era prou exacta o bé

31. ACA, C, reg. 851, fol. 70 r-v.

32. ACA, C, reg. 1879, fol. 112r i fol. 113r (1392, gener, 5).

33. Apèndix, doc. 11.

34. Apèndix, doc. 10. Dec aquest document a la gentileza de Jaume Riera.

el bisbat concedit era algun bisbat honorífic que permeté a l'abat continuar en el seu càrrec. En efecte, ja ens hem referit a la procuració feta per aquest el mes de novembre de 1391 a Pexiora a favor de determinades persones perquè actuessin en nom seu durant la seva absència: Arnau de Montorós, fra Arnau Boquer, almoïner del monestir, i Ramon Llombard, batlle de Vila-sacra. Doncs bé, pel febrer de 1393 Arnau de Montorós actuava en nom de l'abat, en virtut d'aquesta procuració, en afers del monestir: un establiment a Vila-sacra, cosa que demostra que continuava en possessió de l'abadia.³⁵

No en tenim noves notícies fins al 1396, en què rebé el suport de la Corona en el plet contra alguns vassalls del Voló que no volien reconèixer els feus que tenien pel monestir ni fer homenatge ni prestar les servituds a les quals estaven obligats.³⁶ No fou pas el darrer conflicte que tingué amb els seus vassalls. El 1405 nombrosos remences de les seves terres es negaren a comparèixer a les citacions que els eren fetes amb motiu de la capbreu dels dominis del monestir em presa per l'abat i es negaren igualment a prestar-li jurament i homenatge. També en aquesta ocasió el rei hagué d'intervenir a favor seu manant al governador de Catalunya, al procurador i al veguer general del comtat d'Empúries, als veguers del Rosselló i del Vallespir i al de Girona-Besalú, així com als batlles de Cotlliure i de Cadaqués que obliguessin aquests homes a capbreuar i a prestar jurament i homenatge a l'abat.³⁷

Potser ja per dificultats d'aquesta mena o per qüestions amb senyors veïns el rei Martí l'havia afavorit, per l'octubre del 1400, amb un guiatge a favor d'ell, del monestir, servents,

35. ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núm. 154 (1393, febrer, 1).

36. ACA, C, reg. 2025, fol. 22^r. Cit. a M. T. FERRER I MALLOL, *Llançà, senyoriu de Sant Pere de Rodes*, pàg. 225, nota 50 i reg. 2038, fol. 74^r (1396, maig, 4).

37. M. T. FERRER, *Llançà*, pàgs. 225 i 234-235, doc. 2.

vassalls, granges, cases, molins, barques, etc. per tal de salvaguardar-les dels mals propòsits d'alguns enemics de l'abat.³⁸

En altres moments, en canvi, l'abat i el monarca no estigueren en tan bones relacions. El rei, que el 1402 havia reincorporat el comtat d'Empúries a la Corona, donà suport als síndics de Llançà en el plet que tingueren amb l'abat.³⁹ D'altra banda, el 1404, les demandes que el rei feia fer al comtat d'Empúries amb motiu del matrimoni del seu fill Martí el Jove, sembla que no foren acceptades per l'abat de Sant Pere de Rodes, que devia al·legar immunitat. Segons el rei, l'abat havia «assats errat» i per aquest motiu podia procedir contra ell, però preferia ésser benigne; això no volia dir que pensés cedir en la qüestió de les demandes, ja que manà a Bernat de Senesterra de continuar fent-les.⁴⁰

Suposem que foren aquestes mateixes demandes o unes altres de posteriors el motiu d'un plet que diferents llocs del monestir de Sant Pere sostingueren davant el tribunal reial contra el noble Bernat de Senesterra, procurador general del comtat d'Empúries, i contra el procurador fiscal de la reina, a la qual el rei havia cedit el comtat. El resultat del plet no el sabem, però consta que pel maig de 1406 el rei demanava a aquests municipis el pagament del que devien al doctor en lleis i a l'escrivà que havien intervingut en la causa i sol·licità a l'abat que els fes pagar aquestes quantitats.⁴¹ La presentació de la carta a l'abat per part del porter Francesc Masquefa ens proporciona la darrera notícia que tenim de fra Bertran, que el 19 de maig de 1406 era a Vila-sacra.⁴² És possible que fos després d'aquesta data que l'abat aprofités l'autorització que el rei li havia concedit pel març de 1405 per absentar-se de l'abadia i tornar al seu lloc d'origen sense perdre les seves

38. ACA, C, reg. 2194, fols. 186-187^r (1400, octubre, 4).

39. M. T. FERRER, *Llançà*, pàgs. 225-228 i 235-241, docs. 3-6.

40. ACA, C, reg. 2247, fol. 43^r (1404, gener, 24).

41. ACA, C, reg. 2147, fols. 205-206^r (1406, maig, 12).

42. ACA, C, reg. 2318, fol. 79^r (1406, maig, 17).

rendes; en tot cas ja no tenim notícies seves fins al 10 d'abril de 1409, en què ens consta que l'abadia era vacant, segurament per la seva mort, i que era regida pel prior.⁴³ Poc després, pel juliol, consta que Bernat Estruç l'havia succeït ja a l'abadia.

Fra Bernat Estruç. — Bernat Estruç era, segons Monsalvatge, originari de Castelló d'Empúries i doctor en decrets. Fou primer monjo de Sant Pere de Rodes, hostaler, infermer i obrer d'aquest monestir després, abat del monestir de Santa Maria de Roses, de Sant Esteve de Banyoles i finalment de Sant Pere de Rodes. Fou també, d'altra banda, canceller del comte d'Empúries i capità del palau papal d'Avinyó durant deu anys, en temps del setge del papa al palau. Són les informacions que proporciona l'epitafi que havia de figurar a la seva làpida segons el testament que redactà el 1410 i que l'historiador del monestir, Pujades, pogué veure encara i transcriure a la seva obra.⁴⁴

Malgrat que no hem pogut comprovar si fou efectivament canceller de Joan I d'Empúries, devia ésser persona molt vinculada a ell quan ja el 1382 el rei Pere expedí una ordre d'empresonament contra seu, ordre que ja hem comentat.⁴⁵

En canvi, hem pogut comprovar gràcies a la Crònica de Martín de Alpartils sobre el pontificat de Benet XIII que efectivament el 1398 Bernat «Estrut», abat de Santa Maria de Roses, era capità del palau pontifici d'Avinyó quan la majoria dels cardenals, la ciutat i França iniciaren el setge del palau on residia Benet XIII.⁴⁶ Com arribà a aquest càrrec, és cosa que no sabem; potser acompanyà el comte d'Empúries en el seu exili a Avinyó el 1385 i això li donà ocasió de relacionar-se amb el cardenal d'Aragó, futur Benet XIII, ocasió que no

43. ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 996, fols. 20-21'.

44. F. MONSALVATGE, *Monasterios gerundenses*, pàgs. 43-44.

45. Apèndix, doc. 5.

46. Martín de ALPARTILS, *Chronica Actitatorum temporibus domini Benedicti pape XIII*, ed. per F. EHRLÉ, Padeborn 1906, pàg. 60.

degué faltar, ja que el papa intercedí prop del rei Pere perquè perdonés el comte.⁴⁷

Es comprensible que, després de tants anys al seu servei en un càrrec de tanta importància com era el de capità del palau, el papa Benet XIII concedís a Bernat Estruç l'abadia del monestir on s'havia format quan quedà vacant després del llarg abadiat de Bertran Delantar. Pel juliol de 1409 Bernat Estruç ja era abat de Sant Pere de Rodes. Una carta de Julián de Loba a l'abat de Solsona i a Martín de Alpartils, que eren els nous capitans del palau designats per Benet XIII, carta datada el 16 de juliol de 1409, es refereix a l'abat de Sant Pere de Rodes, al qual els nous capitans havien demanat que els procurés més tropes per a defensar el palau; certament aquest abat de Sant Pere de Rodes no pot ésser altre que Bernat Estruç, predecessor d'aquells en llur capitania.⁴⁸ No sabem si l'abat havia acompanyat el papa en el seu viatge d'Avinyó a Perpinyà, on Benet XIII reuní un concili de la seva obediència el 1408, però podem suposar que l'acompanyà almenys quan el mes de juliol de 1409 sortí de Perpinyà cap a Barcelona i passà per Sant Pere de Rodes. La Crònica de Martín de Alpartils explica, per justificar la visita, que ja antigament un altre papa romà s'havia refugiat al monestir, segons es deia (i efectivament aquesta és una de les llegendes de Sant Pere de Rodes), i que amb la visita de Benet XIII es complia una profecia segons la qual el veritable papa en el present Cisma havia de fugir als Pirineus.⁴⁹

Aquell any 1409 fou un any important per a Sant Pere de Rodes. Havia estat l'any del jubileu extraordinari del monestir, que se celebrava per privilegi d'Urbà II (1088) quan la festa de la Santa Creu de maig s'esqueia en divendres. Du-

47. J. PELLA Y FORGAS, *Historia del Ampurdán. Estudio de la civilización en las comarcas del noreste de Cataluña*, Barcelona 1883, pàg. 560.

48. M. DE ALPARTILS, *Chronica*, pàgs. 195-197.

49. *Ibidem*, pàg. 193: «et quia scriptum erat, de temporibus presentis cismatis quod papa verus ad montes Pirineos debebat cofugere».

rant aquesta festivitat i la seva octava arribaven al monestir molts pelegrins.⁵⁰ Dóna idea del ressó popular que tingué aquest jubileu extraordinari el fet que fos usat com a fita cronològica, per exemple, en el procés per alcavoteria contra Na Trialls, la qual, s'hi diu, residia a Barcelona «del perdó de Rodes ensà e hac un any en lo mes de maig prop passat».⁵¹

La visita del papa, quan el record del jubileu era recent, degué donar un gran prestigi al monestir, que venia a ésser, a més, el dit de Déu que indicava a la cristiandat dividida i desconcertada pel Gran Cisma quin era el seu pastor veritable. Tant Benet XIII com el mateix monestir degueren posar el màxim interès a difondre la nova de l'acompliment de la profecia.

Si l'abat acompanyà el papa en aquesta visita, cosa que sembla lògica, i que la carta de Julián de Loba, que hem citat abans, permet suposar, havia tornat a Avinyó abans de l'octubre. Allí intentà desfer els malentesos i odis que havien sorgit entre els defensors aragonesos del palau i el vescomte d'Évol, que es recolzava en els catalans i que era qui tenia el comandament màxim en nom del papa. Negocià la tornada a terres catalanes d'aquest vescomte i del vescomte de Roda i, fins i tot, amb gran escàndol de Martín de Alpartils, arribà a parlamentar amb els enemics del papa a la ciutat d'Avinyó, cosa que el papa havia prohibit als seus homes. Segons Alpartils, foren oferts a l'abat set bisbats perquè triés, si canviava de bàndol, però l'abat optà per retirar-se al seu monestir, sembla que vers el 2 d'octubre.⁵² Encara el 28 d'aquest mes el rei Martí adreçà una carta a ell, al bisbe de Magalona i al vescomte d'Évol, com a capitans del palau d'Avinyó, i a Rodrigo de Luna, com a rector del comtat Venessí, per recoma-

50. J. VILLANUEVA, *Viage*, XV, págs. 39-40.

51. J. RIERA I SANS, *El cavaller i l'alcavota. Un procés medieval*, Barcelona 1973, pàg. 133.

52. M. DE ALPARTILS, *Chronica*, pàg. 198.

nar-los els celestins d'Avinyó.⁵³ Però probablement llavors ja era fora.

No tenim més notícies de l'abat Estruç ni sabem quina fou la seva actitud durant l'Interregne. Sembla que degué morir el 1413.

ALTRES MONJOS DE SANT PERE DE RODES

A Sant Pere de Rodes, com a d'altres monestirs benedictins, hi havia, a més de l'abat, altres dignitats que tenien molta importància en el funcionament del monestir. Les que hem trobat citades en l'època que estudiem són: cambrer, cellerer, obrer, pieter, infermer, almoiner, hostaler, paborde de Llança, paborde de Fortià i paborde de Tercui. Segurament hi havia altres càrrecs que no hem trobat citats: el sagristà, per exemple, i altres pabordes. No sabem si hi havia prior com a dignitat fixa. Més aviat sembla que alguns dels monjos que ostentaven alguna de les dignitats que hem citat assumien el càrrec de prior en cas de vacant de l'abadia i potser també en cas d'absència de l'abat.⁵⁴

El cambrer era, com se sap, l'encarregat de proveir al vestir dels monjos, al parament de la casa, etc. L'ofici tenia unes rendes fixes per a sostenir aquestes despeses. No coneixem la vàlua de les rendes de les diferents dignitats a l'Edat Mitjana, però per fer-nos una idea direm que, a començament del segle XIX, la cambreria era l'ofici que tenia les rendes més altes a Sant Pere de Rodes després de l'abadia: aquesta tenia 937 lliures, 10 sous de renda i la cambreria, 456 lliures.⁵⁵ En els anys que nosaltres estudiem foren

53. ACA, C, reg. 2294, fols. 121^v-122^r (1409, octubre, 28).

54. ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 996, fols. 20^v-21^r. Pere Ardoí de Fustinac és citat per l'abat Bertran el 1381 com a «priori, procuratori nostro»; l'abat era llavors a Llança: Apèndix, doc. 4.

55. C. BARRAQUER, *Las casas de religiosos en Cataluña, durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona 1906, I, pàg. 63. Totes les cita-

cambrers Jaume de Palou, que ho era del 1359 al 1363, almenys;⁵⁶ Guillem Solanes, que ho era almenys entre el 1372 i el 1399,⁵⁷ i Pere Ponç, que ho era el 1403.⁵⁸

El pieter també era un ofici important: era l'encarregat de cobrar els censos i prestacions del monestir. Al segle XIX ocupava el tercer lloc en renda: 250 lliures. En l'època estudiada només coneixem el nom del pieter fra Ramon de Canoveres, que ho era el 1370, i d'un fra Huguet, que ho era el 1399.⁵⁹

La comesa de l'infermer era òbvia. Al segle XIX les rendes de l'ofici ascendien a 225 lliures. Sabem que entre el 1384 i el 1386 ho fou Ponç Comte.⁶⁰ Abans o després ho fou també Bernat Estruç.⁶¹

L'obrer era, no cal dir-ho, l'encarregat de les obres que es feien al monestir. Al segle XIX tenia una renda de 220 lliures, 10 sous. El 1386 ho era Ramon de Fortià, parent de la reina Sibilla,⁶² i abans o després ho fou també Bernat Estruç.⁶³

L'almoiner era l'encarregat de recollir i repartir les almoines. Al segle XIX tenia una renda de 141 lliures, 18 sous. Només tenim constància del nom d'un almoiner: fra Arnau Boquer, que ho era el 1391.⁶⁴

cions que segueixen de les rendes del segle XIX es refereixen a aquesta pàgina.

56. ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núms. 119 i 121.

57. *Ibid.*, núms. 126, 153, 157, 158 i 162 i Apèndix, doc. 7.

58. ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núms. 165 i 166.

59. ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 1016, fol. 6^r.

60. ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 1010, fol. 4^r, i Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núm. 142, així com C, reg. 851, fol. 70^r (1386, abril, 27).

61. F. MONSALVATGE, *Monasterios gerundenses*, pàgs. 43-44.

62. ACA, C, reg. 1292, fol. 68^r (1386, setembre, 24) i reg. 1588, fol. 100^r (1386, agost, 17).

63. Cf. nota 61.

64. ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núm. 139.

El cellerer era el majordom o procurador del monestir. Al segle XIX tenia una renda sorprenentment baixa: 25 lliures, però creiem que a l'Edat Mitjana era una dignitat molt més important, ja que el cellerer actuava sovint en nom del monestir. Només coneixem el nom d'un cellerer: fra Pere de Montpalau, que ho era el 1381.⁶⁵

L'hostaler o hostatger tenia com a missió rebre els hostes i els pobres al monestir. Al segle XIX tenia una renda petita: 55 lliures, 7 sous, però a l'Edat Mitjana devia ésser un càrrec important en un monestir de peregrinació com ho era el de Sant Pere de Rodes; de tota manera, devia ésser menys important que l'infermer o l'obrer, si és que podem confiar en l'ordre de càrrecs que ostentà Bernat Estruç segons el seu epitafi: hostaler, infermer i obrer, i més tard abat.⁶⁶ Cal notar que Bernat Estruç no féu figurar en el «curriculum» del seu epitafi el càrrec de paborde de Fortià, potser massa insignificant, que nosaltres per altres fonts sabem que exercí.⁶⁷

Els paborde eren els encarregats de l'administració de possessions importants del monestir. A més del que acabem de citar, ens consten els noms del paborde de Llançà, que el 1394 era fra Pere Ponç,⁶⁸ i el de Tercui, que el 1381 era Bernat de Pontons.⁶⁹

Bernat Estruç és l'únic de tots aquests monjos que aconseguí d'anar escalant dignitats fins arribar a la d'abat, però

65. ACA, Monacals de Girona, lligalls grossos, núm. 4, quadern imprès d'ahegacions jurídiques titulat «Memorial del fet resulta provat del procés de la causa se aporta en la Real Audiència, entre lo Excelentíssim Duc de Cardona, Comte de Empúries de una, y lo Abat y Convent del Monestir de S. Pere de Rodas de altre», pàgs. 3 i 18. Publ. fragmentàriament, a partir d'un exemplar malmès de la biblioteca del Palau de Peralada, per M. GOLOBARDES, *Els remences dins el quadre de la pagesia catalana fins al segle XV*, II. Documents, Figueres 1970, doc. 185.

66. Cf. nota 61.

67. Apèndix, doc. 5.

68. ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Rodes, núm. 156.

69. ACA, C, reg. 1269, fols. 54^v-55^r (1381, abril, 26).

per al salt final fou decisiu el seu càrrec de capità papal d'Avinyó.

Els monarques demostraren interès també per influir en la promoció dels monjos a aquests càrrecs o, quan ja els tenien, a altres de millors a Sant Pere de Rodes mateix o a d'altres monestirs.

Pel maig de 1376, per exemple, el rei Pere el Cerimoniós demanava al papa que reservés algun càrrec d'administració, personat, dignitat o priorat conventual amb cura d'ànimes i que depengués del monestir de Sant Pere de Rodes, o, si no era possible, del monestir de Ripoll, per al monjo profés de Sant Pere de Rodes fra Jaume de Vallossera.⁷⁰ Poc després, pel mes d'agost, s'interessava per la promoció en termes semblants d'un altre monjo profés, fra Guerau d'Argimon.⁷¹ L'any següent, pel setembre del 1377, el rei intervenia prop de l'arquebisbe de Càller a favor d'un ex-monjo, Joan Ivern, el qual, essent rector de l'església de Vilanova, un dels apèndixs de Càller, prengué l'hàbit de sant Benet i ingressà al monestir de Sant Pere de Rodes. Sembla, però, que la vocació benedictina no li durà gaire i, abans de professar, deixà el monestir pretenent tornar a la seva antiga rectoria que, mentrestant, l'arquebisbe de Càller li havia pres, pretextant la seva professió religiosa. El rei intervingué al seu favor demanant a l'arquebisbe que li retornés la rectoria.⁷²

La petició a favor de fra Jaume de Vallossera no degué tenir èxit perquè el 1379, al mateix temps que la reina Sibilla agraïa al papa (probablement el papa d'Avinyó, puix que Sibilla era clementista en l'afer del Cisma) el nomenament del candidat que ella havia recomanat com a abat de Sant Pere de Galligants, es queixava que aquest no havia volgut concedir una pabordia al seu monestir a Jaume de Vallossera i l'havia donada a una persona que no tenia l'edat necessària;

70. ACA, C, reg. 1254, fols. 26^r i 30^r (1376, maig, 12).

71. ACA, C, reg. 1254, fol. 53^r (1376, agost, 7).

72. ACA, C, reg. 1256, fol. 105^r (1377, setembre, 20).

per aquest motiu la reina insistia prop del papa per aconseguir un nomenament per a fra Jaume.⁷³

Malgrat la política d'indiferència adoptada pel rei Pere en la qüestió del Cisma, la veritat és que ben sovint hom acudia al papa, com podem veure (i ens sembla que era sempre el papa d'Avinyó), per a la provisió de beneficis als seus regnes. En alguns casos, però, sí que el monarca aprofità la indiferència per a situar els seus candidats en els llocs desitjats; així fou, per exemple, en el cas d'un altre monjo de Sant Pere de Rodes, fra Bernat de Pontons, que era el 1381 paborde de Tercui, una dependència que el monestir tenia al comtat de Pallars. Aquest any 1381 el rei decidí que passés al priorat de Santa Maria de Cervià, que havia quedat vacant en morir el cardenal de Sant Eustaqui (Pere Flandrin, mort el 1381), que era, evidentment, abat comandatari, és a dir, absent. El monarca es limità a ordenar a un dels seus oficials, Miquel Ricomà, que donés possessió a fra Bernat de Pontons del monestir i de les seves rendes, per a la qual cosa podria demanar l'ajut del batlle de Girona. Aquesta vegada fra Bernat de Pontons aconseguí el càrrec, però ja veurem que no fou pas tan afortunat en els intents posteriors de promoure'l.⁷⁴

El 1383 el rei Pere el Cerimoniós intentava afavorir un altre monjo de Sant Pere de Rodes, Jaume de Rius, que era a més el capellà del seu primogènit l'infant Joan. La col·locació, la demanà a l'abat del monestir de Sant Martí a l'illa Gallinaria, illa que es troba prop d'Albenga, a la Riviera di Ponente genovesa.⁷⁵ A primera vista sembla estrany que el rei demanés la concessió d'un benefici per a un monjo de Sant Pere de Rodes a l'abat d'un monestir italià, però cal tenir

73. ACA, C, reg. 1587, fol. 53^r. Cf. J. M. Roca, *La reyna empordanesa, a Sobiranes de Catalunya*, Barcelona 1928, pàg. 93, que publica el doc. a les pàgs. 185-186.

74. ACA, C, reg. 1269, fols. 54^v-55^r (1381, abril, 26).

75. Apèndix, doc. 6.

en compte que del monestir de l'illa Gallinaria depenia el català de Sant Pere de Riudebitlles, a la diòcesi barcelonina, i era, segurament, un benefici d'aquest monestir el que el rei demanava per al capellà del seu fill.⁷⁶

Un any després, el rei demanava al convent de frares del monestir de Sant Quirze de Colera l'elecció de Ramon de Fortià, monjo de Sant Pere de Rodes i parent de la reina Sibilla com a abat, ja que l'abadia havia quedat vacant en morir el darrer abat.⁷⁷ Però el prec del rei potser arribà tard o la comunitat refusà de complaure'l perquè el 1386 fra Ramon era obrer de Sant Pere de Rodes i no pas abat de Sant Quirze. Aquest mateix any el rei i la reina planejaven un bon nombre de combinacions entre els monestirs benedictins de la diòcesi gironina, per tal de proporcionar càrrecs a llurs candidats. Per l'agost, la reina demanava a Climent VII que confirmés fra Bernat de Pontons, prior de Cervià, en l'abadia de Santa Maria de Roses, per a la qual havia estat elegit per la comunitat, i que concedís el priorat de Cervià, que quedaria vacant, a fra Ramon de Fortià, obrer de Sant Pere de Rodes, mentre que el càrrec que aquest ocupava passaria a Bernat d'Ortal, monjo del mateix monestir de Sant Pere.⁷⁸

Totes aquestes combinacions, basades en la promoció de fra Bernat de Pontons, fallaren perquè, malgrat que fra Bernat fou elegit abat de Santa Maria de Roses per la comunitat del monestir i malgrat que fou confirmat pel bisbe de Girona i arribà a prendre possessió de l'abadia, la mort del rei Pere

76. Sobre el monestir de Sant Pere de Riudebitlles i la seva dependència del monestir de l'illa Gallinaria, cf. J. BAUCELLS I REIG, *Els monestirs del bisbat de Barcelona durant el pontificat de Ponç de Gualba (1303-1334)*, dins *II Col·loqui d'Història del monaquisme català (Sant Joan de les Abadesses 1970)*, I. *Aspectes generals i relacionats amb Barcelona*, Poblet 1972 («Scriptorium Populeti», 7), pàgs. 148-150.

77. ACA, C, reg. 1285, fol. 140^v (1384, agost, 8).

78. ACA, C, reg. 1588, fol. 100^v (1386, agost, 17) i reg. 1292, fol. 68^v (1386, setembre, 24).

suposà la fi de la seva política d'indiferència respecte al Cisma i el reconeixement de Climent VII, el qual nomenà un altre abat per al monestir. Probablement llavors fra Bernat de Pontons tornà al seu monestir de Sant Pere de Rodes, sense deixar, però, d'ésser prior de Santa Maria de Cervià, títol que portava encara el 1392.⁷⁹ L'ambient a Santa Maria de Cervià no devia ésser gaire agradable per a ell, puix que des del 1385, almenys, el sagristà del monestir, fra Bernat Bufart, mantenia un plet contra ell acusant-lo d'haver espoliat les possessions i rendes de la sagristia, acusacions que, segons determinà la cort reial, eren falses, puix que les rendes que el prior detenia li havien estat assignades per compensar-lo de les despeses que havia fet en la sagristia.⁸⁰

El 1392 sorgí una nova oportunitat per a fra Bernat de Pontons quan es digué que havia quedat vacant l'abadia de Sant Pere de Rodes en ésser nomenat bisbe «Coharensem» el seu ocupant. Com ja hem dit, la reina suplicà al papa Climent VII que atorgués l'abadia a fra Bernat de Pontons. La reina, en la seva carta al papa, posà en relleu que fra Bernat de Pontons s'havia criat al monestir de Sant Pere de Rodes, d'on s'havia absentat un temps per tornar-hi després. Estava adornat de moltes virtuts i era un expert administrador i, a més, la comunitat desitjava que l'abadia recaigués en la seva persona. Era l'oportunitat, afegia la reina, per esmenar el tort fet a fra Bernat pel papa quan donà a un altre l'abadiat de Santa Maria de Roses, càrrec per al qual havia estat elegit en temps de la indiferència del rei Pere. Ni ella ni el rei no havien protestat per aquest tort, malgrat que els havia sabut molt de greu, tot esperant que en el futur el papa el promouria a un altre càrrec.⁸¹ Però ja hem vist que tampoc aquesta vegada no fou possible la promoció de fra Bernat de Pon-

79. Cf. Apèndix, doc. 10.

80. ACA, C, reg. 1825, fols. 21^{r-v} (1387, febrer, 1) i fol. 44^{r-v} (1387, febrer, 19).

81. Apèndix, doc. 10.

tons, perquè fra Bertran continuà exercint el seu càrrec d'abat de Sant Pere de Rodes malgrat el seu pretès nomenament com a bisbe. No sabem si els reis aconseguiren alguna altra abadia per al frustrat fra Bernat.

MARIA TERESA FERRER I MALLOL

APENDIX

1

1368, febrer, 8. Barcelona

Pere el Cerimoniós confirma el guiatge concedit pel seu avi Jaume II a l'abat, comunitat, béns i vassalls del monestir de Sant Pere de Rodes el 21 de desembre de 1293.

ACA, C, reg. 915, fols. 2^v-3^r

Noverint universi quod nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum et cetera, attendentes serenissimum dominum Jacobum eximie recordacionis regem Aragonum, avum nostrum, subscriptam protectionem fecisse abbati Santi Petri de Rodis et monasterio ac monachis, clericis et hominibus ac familiis eiusdem cum carta sua tenoris sequentis:

«Noverint universi quod nos Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, guidamus et assecuramus ac sub nostra custodia, proteccionem et comanda recipimus monasterium Sancti Petri de Rosis, abbatem, monachos et clericos eiusdem, homines et familias et res et bona omnia ac iura universa dicti monasterii, quecumque sint et ubicumque in iurisdiccione nostra seu nostro dominio constituta, ita quod nullus confidens de nostri gracia vel amore sit ausus dictum monaste-

rium, abbatem, monachos, clericos eiusdem, homines, familias vel res aut bona monasterii predicti gravare, molestare, impedire, detinere seu marchare culpa, crimine vel debitis alienis vel alio quovis modo, nisi tamen monasterium ipsum, abbas, monachi, clerici, homines vel bona dicti monasterii essent in ipsis principaliter vel fideiussorio nomine obligati nec eciam in eis casibus nisi prius in hiis fatica inventa fuerit de directo, ipsis eciam facientibus de se querelantibus iusticie complementum, mandantes vicariis, baiulis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod presens guidaticum nostrum firmum habeant et observent et faciant ab omnibus inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione. Quicumque autem contra hoc guidaticum nostrum ausus venire temptaverit iram et indignacionem nostram ac penam quingentorum morabatinorum auri absque aliquo remedio sese noverit incursum, dampnis illatis prius et plenarie restitutus.

Data Gerunde, XII° kalendas ianuarii, anno Domini M^oCCXC^o tercio.»

Attendentes eciam nobis per abbatem, qui nunc est dicti monasterii, noviter suplicatum fuisse ut eidem ac conventui dicti monasterii et eorum hominibus ac bonis eorundem proteccionem, ducatum ac guidaticum antedicta confirmare et de novo concedere sive dare de nostra benignitate regia dignaremur, igitur, ob reverencia beati Petri apostoli, principis Ecclesie catholice, et devocionem, quam ad dictum monasterium habemus, per nos et nostros, ipsos abbatem, conventum, monasterium et homines et bona ipsorum ab omni molestia preservare volentes, tenore presentis preinsertum guidaticum, securitatem et proteccionem predictis abbati, conventui et eius monasterio ac hominibus ipsius factis confirmamus et de novo concedimus et donamus, mandantes tanquam pater et legitimus administrator incliti ac magnifici infantis Johannis, primogeniti nostri carissimi, ducis Gerunde et comitis Cervarie, gubernatori nostro generali eiusque vices gerentibus, vicariis, baiulis ceterisque officialibus nostris, presentibus et futuris, ad quos presentes pervenerint, quatenus preinsertum guidaticum, proteccionem et securitatem iamdictas predictis abbati, monasterii et eius conventui ac hominibus suis et rebus et bonis eorundem teneant firmiter et observent ac teneri et observari faciant inviolabiliter et non contraveniant seu contravenire permittant per quoscumque sub penis in ipsa concessione preinserta

expressis. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram vobis fieri iussimus nostro sigillo pendenti munitam.

Data Barchinone, VIII^a die^a ffebruarii, anno a nativitate Domini M CCC LXVIII regnique nostri tricesimo tercio. Visa Roma.

Johannes Vallispirii, mandato regio facto per vicecancellarium. Probata.

a. *Segueix die, repetit.*

2

1368, març, 1. Barcelona

Pere el Cerimoniós mana als oficials reials que observin el guiatge que ha concedit a l'abat, comunitat, béns i vassalls del monestir de Sant Pere de Rodes, a petició del seu abat fra Arnau, i que els defensin, si fossin atacats o damnificats, mitjançant el sometent i el procés de pau i treva.

ACA, C, reg. 915, fol. 21^r

Petrus et cetera, dilectis et fidelibus universis et singulis officialibus nostris vel eorum locatenentibus, presentibus et futuris, ad quos presentes pervenerint, salutem et dileccionem.

Cum nos cum carta nostra data Barchinone, VIII^a die ffebruarii, anno subscripto, religiosum et dilectum nostrum fratrem Arnaldum, abbatem monasterii Sancti Petri Rodensis, et eius monasterium et successores suos in eo ac conventum, loca, homines et mulieres, bona et res quecumque sint ipsius monasterii sub nostris specialibus proteccionem, custodia, guidatico et comanda duxerimus^a constituendos, prout in dicta carta laciis est expressum, ideo vobis et vestrum singulis dicimus et mandamus de certa sciencia ac firmiter et expresse, sub ire et indignacionis nostre incursu, quatenus dictam proteccionem nostram eidem abbati et monasterio, conventui, locis, hominibus et mulieribus ac bonis et rebus predictis efectualiter observantes et observari facientes iuxta eius seriem pleniorum, ipsos ab omni ofensa, violencia, iniuria et gravamen preservetis et, si sciveritis ipsos abbatem et conven-

tum in personis vel bonis a quoquam fore invasos, dampnificatos, iniuriatos vel alias agravatos, incontinenti contra talia facientes et eorum sustentatores ac bona ipsorum procedatis per processum soni emissi^b ac pacis et treuge et alias ut fortius fieri poterit, fficientes eidem abbati et monasterio dampna illata breviter ac simpliciter et de plano sublatis quibusvis maliciis ab inferentibus integritate resarciri. Nos, enim, super predictis omnibus et dependentibus ac emergentibus ex eisdem et ipsis accessoriis et connexis, committimus vobis et cuilibet vestrum plenarie vices nostras.

Data Barchinone, prima die marcii, anno a nativitate Domini M CCC LX VIII. Visa Roma.

Vicecancellarius misit eam expediendam.
 Probata.

a. duxeri al ms. — b. Abans de la e hi ha dues lletres raspades.

3

1379, abril, 1. Barcelona

Pere el Cerimoniós demana al papa que concedeixi a fra Francesc de Batet, cambrer del monestir de Banyoles, batxiller en decrets i parent de la reina, l'abadia de Sant Pere de Rodes, que quedà vacant per mort de l'abat.

ACA, C, reg. 1266, fol. 7^r

Sanctissime pater, merita probitatis et aliarum virtutum dona quibus religiosus^a et dilectus noster frater Ffranciscus de Bateto, camerarius monasterii Balneolarum ordinis sancti Benedicti, bacallarius in decretis, et debitum consanguinitatis quo coniugi nostre carissime iungitur, nos inducunt ut pro ipsius promotione efficaciter insistamus. Cum igitur, pater sancte, abbatia monasterii Sancti Petri de Rodis, Gerundensis diocesis, vacet per obitum sui abbatis, qui pridie diem suum clausit extremum, nosque ex causis pretensis et propter dicti camerarii laudanda merita cordialiter affectemus eum in abbatem dicti monasterii promoveri, sanctitati vestre^b supplicamus humiliter et ex corde quatenus premissorum consideracione et nostri honoris intuitu dignemini eundem in abba-

tem dicti monasterii proficere et pastorem et reputabimus id ad gratiam specialem. Almam personam et cetera.

Data Barchinone, sub nostro sigillo secreto, prima die aprilis, anno a nativitate Domini M CCC LXXIX. Rex Petrus.

Item fuit scriptum aliquibus cardinalibus ut instent pro predictis.

a. Segueix noster, ratllat. — b. Segueix humiliter, ratllat.

4

1381, novembre, 1. Llança

Bertran, abat de Sant Pere de Rodes, mana al seu procurador Pere Ardoi de Fustinhac que autoritzi en el seu nom la permuta que Guillem Moiner, capellà de l'església de Sant Joan Ses Closes, vol fer d'aquest benefici amb un altre benefici que Pere Gibí té a Castelló d'Empúries.

ACA, Monacals, pergamins de Sant Pere de Roda, núm. 139

Al dors, amb lletra del s. XVII: De capellania Sancti Johannis de Crosis. — Consentiment donat per lo abbat de S. Pere de Rodes per permutar la cappellania de S. Pere Sas Croses, que stava a col·lació de dit abbat. Com la capellania de S. Juan Ses Croses pertany a la abadia de St. Pera de Rodas. — Nichil balet quia non es autenticus.

Bertrandus, Dei gracia abbas Sancti Petri de Rodis Gironensis diocesis, dilecto nostro in Christo fratri Petro Ardoyni de Fustinhaco, priori, procuratori nostro in partibus Cathalonie diocesis supradicta, salutem.

Cum Guilhelmus Moynerii, presbiter dicte diocesis et cappellanus ecclesie Sancti Johannis de Closis, desideret permutare suum beneficium cappellanie, cuius collatio ad nos dignoscitur pertinere, cum quodam alio beneficio quod Petrus Gibini, presbiter dicte diocesis, obtinet in villa Castilionis Impuriarum sive cum quocumque alio beneficio cuiusvis persone, eciam ex causa iuxta et racionabili, et in huiusmodi permutacione noster concensus necessarius existat, ideo vobis ad preces pro parte eiusden^a Guilhelmi

nobis factas tenore presentium comitimus quatenus huiusmodi permutacionem nostrum impendatis ascensum et alia faciatis pro parte nostre sine quibus huiusmodi permutacio fieri non posset, quam nos super predictis comitimus vobis vices nostras.

Datum apud Lançanum, die prima mensis novembris, anno Domini M^oCCC^oLXXX primo.

(Al dors, en lletra contemporània i repetit en els dos sentits, longitudinal i transversal). De capellania Sancti Johannis de Crosis.

a. eisdem al ms.

5

1382, novembre, 29. Tortosa

Pere el Cerimoniós mana als governadors de Catalunya i dels comtats de Rosselló i Cerdanya i a altres oficials reials que empresonin el monjo de Sant Pere de Rodes fra Bernat Estruç, paborde de Fortià, quan el vescomte Dalmau de Rocabertí els ho demani i els presenti la carta. Una carta igual fou expedida també al vescomte d'Ulla.

ACA, C, reg. 1281, fol. 22^r

En Pere *et cetera*, als amats e feels nostres los portantsveus de governador general en Catalunya e en los comtats de Rosselló e de Cerdanya, veguers, sotsveguers, batles e altres qualsevol oficials nostres dins les dites dues governacions constituïts, als quals les presents pervendran e als lochtinents dels dits oficials, presents e esdevenidors, salut e dilecció.

Com nós per certes raons, les quals ací no-us curam explicar, vullam haver en nostre poder lo religiós* frare Bernat Estruç, pebordre de Fortià en lo monastir de Sent Pere de Rodes, per ço a cascun de vosaltres dehim e manam de certa sciència et expresament, sots pena de cors e d'aver, que tota vegada que mossèn Dalmau, vescomte de Rocabertí, o per nom seu, o per altra qualsevol presentador de la present, ne serets requests, prenats e hajats a mans vostres lo dit frare Bernat, on que-l puxats trobar

o saber dins vostra jurisdicció, e aquell pres e ben guardat tingats, per manera que no-us escap, tro de nós hajats altra manament en contrari. E guardats-vos que açò no mudets ne-y siats negligents per res, ans hi entenats ab tota diligència e cura. En altra manera certificam-vos que la sua culpa fariets vostra e vos puniriem en aquell cas vosaltres per ell. E de vostra diligència o negligència sobre açò estarem a relació del presentador de la present letra.

Dada en Tortosa, sots nostre segell secret, a XXIX dies de noembre, en l'any de la nativitat de nostra Senyor M CCC LXXX II.
Rex Petrus.

Dominus rex mandavit michi Berengarius Vallossera.

Probata.

Similis littera fuit facta sub eadem data et signo vicecomiti d'Illa.

a. religioses en el ms.

6

1383, octubre, 24. Montsó

Pere el Cerimoniós demana a l'abat del monestir de Sant Martí a l'illa Gallinaria, d'Albenga, que concedeixi un benefici dels que són de collació seva a fra Jaume de Rius, monjo de Sant Pere de Rodes, capellà del seu primogènit l'infant Joan.

ACA, C, reg. 1283, fol. 47^v

Petrus, et cetera, venerabili et religioso ac devoto nostro abbati Sancti Martini insule Gallinarie Albinganensis diocesis, salutem et dileccionem.

Servicia gratuita per religiosum et dilectum nostrum fratrem Jacobum de Rius, monachum monasterii Sancti Petri de Rodis, capellanum incliti et magnifici infantis Johannis, primogeniti nostri carissimi, ipsi nostro primogenito prestita et que indesinenter impendit prompto corde necnon eciam ipsius fratris Jacobi probitatis merita nos inducunt ut pro eodem apud vestram religionem efficaciter insistamus, credentes vos liberaliter annuere votis nos-

tris. Quamobrem, moti ex hiis, religionem et devocionem vestram precamur attente quatenus ipsum fratrem Jacobum de Rius recommendatum habendo nostri honoris intuitu eidem de aliquo beneficio vaccanti vel quamprimo vaccaturo, vestre collacioni spectanti, providere vobis placeat et velitis. Ex hiis enim, quod ex corde petimus, nobis plurimum servietis perindeque nos astringetis ad vos vestrumque monasterium favorabiliter prossequendum.

Data in villa Montissoni, sub nostro sigillo secreto, XXIII^a die octobris, anno a nativitate Domini MCCC LXXXIII. Rex Petrus.

Bernardus Michaelis, mandato domini regis.
Probata.

7

1385, maig, 4. Girona

Pere el Cerimoniós mana a Bernat de Fortià, capità general de les seves tropes en la guerra contra el comte d'Empúries, que observi el guiatge que ha concedit a fra Guillem Solanes, cambrer de Sant Pere de Rodes, perquè pugui sortir amb els seus acompanyants i béns de la vila de Castelló d'Empúries, on ha estat fins ara en obediència del comte, i pugui estar on vulgui fora del comtat, mentre surti en el termini d'un mes.

ACA, C, reg. 1288, fol. 102^r

En Pere, *et cetera*, al amat^a e feels conseller e camerlenc mossèn Bernat de Fortià, general capità de les nostres gents d'armes applegades per la execució que fem fer per deute de justícia contre'l comte d'Empúries e son comtat, e altres capitans, oficials e sotsmeses nostres, als quals les presents pervendran, salut e dilecció.

Com lo religiós frare Guillem Solanes, camarer del monastir de Sent Pere de Rodes, qui per alcun temps ha estat dins la vila de Castelló, vulla ara exir d'aquella e del comtat damunt dit, d'on fins ara no ha pogut haver loc de exir, e per aquesta raó, a supplicació per part sua sobre açò a nós feta, nós ab la present l'ajam guiat e posat sots nostra protecció e salvaguarda ab com-

panya, cavalcadures e altres béns seus, axí emperò que dins un mes comptador a avant de la data de la present sia exit de la vila e comtat damunt dits, manam-vos espressament que lo present nostre guiatge e salva protecció fermament li servets e en res no-y contravingats o lexets contravenir per alcuna raó, ans per expedició d'aquest fet e en altra manera li donets tot consell, favor e ajuda e-l lexets no res menys estar salvament e segura en los locs nostres fora lo dit comtat^b constituïts, tractant-lo favorablement en totes coses, no contrastant que faent nós la execució damunt dita haja estat sots obediència del dit comte, ne contrastants qualsevol letres o provisions fetes en contrari o faedores,^c les quals en quant poden a la present derogar de tot en tot revocam.

Dada en Gerona, sots nostre segell secret, a IIII dies de maig, en l'any de la nativitat de nostre Senyor mil CCC LXXXV. Rex Petrus.

Dominus rex mandavit michi Bartholomeo Sirvent.

Probata.

a. amats, amb la s ratllada al ms. — b. comtats al ms. — c. o faedores, interlineat.

8

1385, maig, 8. Girona

Pere el Cerimoniós respon a una carta i a la missatgeria que li ha enviat el vescomte Dalmau de Rocaberti i promet que farà indemnitzar els danys causats per Bernat de Senesterra als homes del Cortal, possessió del monestir de Sant Pere de Rodes, trencant el guiatge que el vescomte els havia concedit i posant en perill els tractes fets amb el cellerer del monestir. Li comunica que ha manat a Andi Seguí que lliuri al porter reial que li envia els homes de Llançà que té presos i li notifica també que ha manat donar paga a 25 ballesters que defensaran el monestir.

ACA, C, reg. 1289, fol. 168^r

Lo rey.

Vescomte, reebuda havem vostra letra e entesa la creença que de part vostra nos ha largament explicada mossèn Ramon Limós,

responem-vos que havem haüt gran desplaer dels robaments e dampnatges donats per mossèn Bernat Senesterra als hòmens del Cortal, del monastir de Sant Pere de Rodes, també car torna en destorb e desendreçament dels tractaments entre vós e lo cellarer del dit monestir concordats e per consegüent de nostres afers, com encara car és estat fet en derogació del guiatge e seguretat que vós haviets dats als dits hòmens e encontinent havem-hi manades fer tals provisions per les quals pensam que-ls dits hòmens cobraran ço que-ls és estat levat e seran reintegrats complidament. E vós, continuant ço que bé e sàviament havets començat per nostre servey e honor posats-los en ferma esperança que d'aquí avant semblants coses no-ls seran fetes e que nós per aquesta raó e per la bona affecció que mostren a nostre servey e honor haurem tal esguard vers ells que se-n poran ben tenir per contents. Axí mateix escrivim a n'Andi Seguí que-ns remetta los hòmens de Lança que té preses en son poder e-y tremeitem I nostre porter a fi que conega que nós ho havem molt a cor, per què-us pregam que en quant en vós sia endressets e façats ab lo dit n'Andi, si loc hi ha, que-ns sien remeses, e d'açò-ns farets agradable servey. Al fet dels ballesters que diets ésser necessaris a defensió del monestir de Rodes havem provehit en aquesta forma, ço és que havem manat a nostre tresorer qu'encontinent sia feta aquí paga per a XXV ballesters e de fet la farem complir per obra, per què vós entre tant, axí en lo fet del dit monestir com en les altres coses de què-us* havem pregat, dats aquella bona diligència que-s pertany, en manera que-ls dits afers migençant vostra bona indústria, vinguen a bona conclusió e vós ne siats digne de laor e de nostra gràcia e mercè.

Dada en Gerona, sots nostre segell secret, a VIII dies de maig del any M CCC LXXXV. Rex Petrus.

Rochabertini.

Idem [Fuit signata manu domini regis et ideo expedita].

Probata.

a. que-s al ms amb un afegit interlineat poc clar, probablement una u.

9

1385, maig, 16. Girona

Pere el Cerimoniós amonesta el capità Andi Seguí perquè, malgrat les seves ordres, no ha deslliurat els vuit o deu homes de Llançà que té presos violant l'avinença feta entre el vescomte de Rocabertí i el lloc de Llançà. Li mana que deslliuri també els homes de Garriguella que té presos o els doni menjar, perquè és inhumà fer morir de fam els presoners.

ACA, C, reg. 1288, fol. 110^r

Lo rey.

N'Andi Seguí, per altra letra vos havem manat que soltàssets e lexàssets anar aquells VIII o X hòmens de Lançà que tenits preses contra pacte e avinença feta entre nós e lo vescomte de Rochabertí en nom nostre e los hòmens del dit loch abans que vinguessen a nostra obediència e contra guiatge a ells atorgat de nostra part per lo dit vescomte, per tractament e a mà del qual se donaren a nós. E vós no-n havets res fet, ans los tenits preses e ls fets perir de fam, de què som marvellats e no sens raó nos desplau, com liberalment deguéssets d'açò haver obehit a nostre manament, també per tal car los dits hòmens són deliuradors per justícia com per seguir-ne nostre voler e complaurens-en. Per què, reprements-vos de les dites coses altra vegada, vos manam espressament e de certa sciència que deliurets de continent e franchs e quitis lexets anar los dits hòmens de Lançà, tota escusació e dilació remoguda. E més avant deliurats tots aquells de Guarriguella que tenits presoners o los donats a menjar, car inhumana e fort cruel cosa és fer morir de fam los hòmens que té hom en son poder.

Dada en Geron, sots nostre segell secret, a XVI dies de maig del any MCCCXXXV. Rex Petrus.

Dominus rex mandavit michi Bartholomeo Sirvent.

Probata.

1392, gener, 8. Barcelona

La reina Violant suplica al papa Climent VII que concedeixi l'abadia de Sant Pere de Rodes, que està vacant per promoció episcopal del seu abat, a fra Bernat de Pontons, prior de Santa Maria de Cervià. Complaurà així la comunitat de Sant Pere de Rodes, que el desitja com a abat i esmenarà el tort que li féu en privar-lo de l'abadia de Santa Maria de Roses, càrrec per al qual havia estat elegit per la comunitat i confirmat pel bisbe de Girona durant la indiferència del rei Pere el Cerimoniós en la qüestió del Cisma.

ACA, C, reg. 2039, fol. 99^r

Sanctissime pater, monachorum collegium et universitas subditorum monasterii Sancti Petri Rodensis Gerundensis diocesis, scientes abbatiam dicti monasterii vacare ex promotione facta per vestram beatitudinem de persona abbatis eiusdem ad pontificalis apicem dignitatis, ad ipsorumque regiminis provida gubernacula anelantes, sitiunt ardenti desiderio, prout percepimus relatu veridico, habere in eorum prelatum, dominum et abbatem religiosum et dilectum nostrum fratrem Bernardum de Pontonibus, priorem monasterii Beate Marie de Cerviano eiusdem diocesis, quem, subtractum fore ad ubere sacra monachalis religio suo gremio alitum, in eodem monasterio reddidit, divina faciente gracia, humilem, devotum et peditum moribus, decorum virtutibus ac administracione temporalium prefulgentem, cuius eciam laudum preconia prenoscens, collegium Beate Marie de Rosis eiusdem diocesis ipsum, vacante dicta abbatia, ad eiusdem regimen peroptantes dudum elegerunt per viam Sancti Spiritus in abbatem monasterii supradicti, in qua abbatia ipsius sufficiencie obtentu fuit per Gerundensem episcopum tunc durante indiferencia confirmatus et eidem prefectus possessionem obtinens de eadem, sed superveniente collacione vestra beatitudine facta aliter, extitit eadem abbatia frustratus, quod licet dominus rex vir et dominus noster carissimus et nos, qui pro confirmacione eiusdem supplicavimus tunc vestre beatitudine molestum gessissemus, tamen sperantes in futurum a vestra clemencia pro ipso abbate ulterio-

ris gracie habundancia in emendam abbacie eiusdem, silencium dedimus ad amplius nostris supplicacionibus insistendum. Cum igitur, pater beatissime, casus evenerit opportunus quo vestra sanctitate dicto monasterio et eius collegio ac subditis providere potest utiliter et remunerare priorem eundem de abbacia de Rosis, qua extitit sic frustratus, ideo vestre beatitudini ea maiori qua possumus affeccione humiliter supplicamus ut eidem priori de dicta abbacia dignemini vestra sanctitas misericorditer providere. Id enim pro ipso priore, pro quo alias multociens eidem sanctitati nostras supplicaciones direximus, ex affectu quem ad eum gerimus eius meritis et respectu multorum de eius parentela propinqua nostris serviciis inherentium, recipiemus pro munere singulari et eidem sanctitas gracias humiles refferemus. Almam personam vestram conservare dignetur Altissimus Ecclesie sue sancte per tempora feliciter dilatata.

Data Barchinone, VIII^a die ianuarii, anno a nativitate Domini M^oCCC^oXC^o secundo, sub nostro sigillo secreto. La reyna.

Domino pape.

Domina regina misit eam signatam expediendam.

Probata.

11

1392, gener, 14. Barcelona

Joan I demana al papa que concedeixi l'abadia de Sant Pere de Rodes a fra Jaume, abat de Gerri, i passi a aquesta abadia fra Antoni sa-Garriga, abat de Sant Serni. L'abadia de Sant Pere de Rodes ha quedat vacant en haver estat nomenat bisbe «Coharense» el seu abat.

ACA, C, reg. 1877, fols. 105^v-106^r

Sanctissime pater, accepto quod abbas monasterii Sancti Petri de Rodas, Cisterciensis ordinis, diocesis Gerundensis, fuit noviter in episcopum ad ecclesiam Coharensem translatus, quia cupimus eidem monasterio de persona idonea provideri, vestre beatitudini humiliter supplicamus quatenus de ipsa abbacia venerabili religio-

so et dilecto nostro fratri Jacobo, abbati monasterii de Gerro, eiusdem ordinis, et de ipsa abbatia de Gerro religioso et dilecto nostro fratri Antonio Ça Garriga, abbati monasterio de Sancto Sernio ipsius ordinis, Urgellensis diocesis, dignemini misericorditer providere, cum enim duorum istorum promocionem et monasteriorum predictorum statutum prosperum affectemus, utraque provisio nobis grata quidem adveniet vestreque propterea sanctitati referemus^b preconia digne laudis. Almam personam vestram conservare dignetur Altissimus Ecclesie sue sancte incolumen per tempora longiora.

Data Barchinone, sub nostro sigillo secreto, XIII^a die ianuarii, anno a nativitate Domini M^oCCC^oXC^o secundo. Rex Johannes.

Dominus rex mandavit michi Petro de Beviure.

Probata.

a. translatus al ms., amb -ta- puntejat, anulant aquesta sílaba. —
b. Segueix dignas laudes, ratllat.

12

1405, març, 27. Barcelona

Martí l'Humà exclou l'abat Bertran de Sant Pere de Rodes, que vol tornar a les seves terres nadiues, de la disposició per la qual quedaven segregades les rendes dels eclesiàstics que no residissin en els llocs on tenien beneficis.

ACA, C, reg. 2213, fol. 69^r

Abbati Sancti Petri Rodensis

Martinus et cetera, ffidelibus, universis et singulis officialibus, commissariis et portariis nostris et dictorum officialium locatenentibus ac aliis ad quos presentes pervenerint et infrascripta nunc vel in futurum spectare quomodolibet videantur, salutem et dilectionem.

Licet certis de causis fructus et redditus prelatorum et beneficiorum ecclesiasticorum personarum absentium seu non facientium in eisdem residenciam personalem providerimus diu est poni sub sequestro, quia tamen venerabilis religiosus dilectusque nobis

frater Bertrandus, abbas monasterii Santi Petri Rodensis, ad partes suas nativas regreditur moraturus ibidem de nostri licencia et permissu, quem ad ipsam licenciam concedendam rationabilis causa movit eundem abbatem propterea in provisione non intendimus supradicta ullatenus comprehendere. Quinimo volumus vobisque et vestrum cuilibet dicimus et mandamus de certa sciencia et expresse sub pena nostre gracie et mercedis quatenus fructus et redditus abbacie predictae sinatis per dictum abbatem quamdiu sit absens seu per procuratores vel alios suo nomine libere recipi et haberi, ordinatione seu provisione iamdicta nullatenus obsistente.

Data Barchinone, XXVII^a die marcii, anno a nativitate Domini M^oCCCC^oV. Sperendeus.

Bartholomeus Gras, mandato domini regis facto ad relacionem Petri Torrelles, militis, camarlengi et Johannis de Plano, thesaurarii, consiliariorum regionum.

Probata.